

ศึกษาแนวทางการอยู่ปริวาสกรรมตามหลักพระธรรมวินัย
ในอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ

The Study of the Procedure of Parivasasakamma Practices according to
Dhamma Vinaya (the Doctrine and the Disciple) in Muang District,
Chaiyaphum Province

พระชัยพลกษ ปภาโส

Phra Chaiyapruet Pabhaso

พูนศักดิ์ กมล

Poonsak Kamol

กาญจนพงศ์ สุวรรณ

Kanchanapong Suwan

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : pichamon.w@redcross.or.th

วันที่รับบทความ (Received) : 9 มิถุนายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 26 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 26 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการอยู่ปริวาสกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระวินัยปิฎก 2) ศึกษาแนวคิดและสภาพการอยู่ปริวาสกรรมในอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ และ 3) วิเคราะห์แนวทางการอยู่ปริวาสกรรมตามหลักพระธรรมวินัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการสัมภาษณ์ คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการอยู่ปริวาสกรรม แบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญท่านตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยแบ่งขอบเขต ศึกษาหลักการอยู่ปริวาสกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระวินัยปิฎก โดยมีกลุ่มเป้าหมายในอำเภอเมืองชัยภูมิซึ่งสามารถแบ่งผู้ให้ข้อมูล หลักได้เป็น 3 กลุ่ม คือ พระสังฆาธิการ เจ้าคณะผู้ปกครอง ในอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ ผู้เข้าร่วมงานปริวาสกรรม และนักวิชาการอิสระ พร้อมนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอ

ผลการวิจัยพบว่า ตามหลักพระธรรมวินัยดั้งเดิม ปริวาสกรรมคือกระบวนการทางนิติวิธีของสงฆ์ (วุฒฐานวิธี) เพื่อออกจากครุภาพตีประเภทอาบัติสังฆาทิเสสที่ภิกษุได้ปกปิดไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดนิสัยและลดมานะทิฐิ แต่สภาพปัจจุบันในพื้นที่อำเภอเมืองชัยภูมิได้แปรเปลี่ยนจากวินัยกรรมส่วนบุคคลมาเป็น "งานบุญประเพณีระดับหมู่คณะ" แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) สายป่า ที่เน้นความสมถะ เรียบง่าย และ 2) สายเมือง/วัดชุมชน ที่ผสมผสานคติความเชื่อท้องถิ่น จัดงานขนาดใหญ่ และเปิดให้ฆราวาสเข้าร่วม ปัญหาสำคัญที่พบในภาคปฏิบัติ ได้แก่ พระบวชใหม่ขาดความรู้ความเข้าใจ การใช้โทรศัพท์มือถือที่ทำลายความสำรวม การขาดแคลนพระอาจารย์กรรม (พระพี่เลี้ยง) ปัญหาสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ รวมถึงปัญหาพระปลอมแฝงตัวและปัญหาสุขภาพของพระผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: ปริวาสกรรม; พระธรรมวินัย; สังฆกรรม

ABSTRACT

The objectives of this research article are: 1) to study the principles of Parivasa (probationary penance) as appeared in the Vinaya Pitaka; 2) to examine the concepts and current state of Parivasa practice in Mueang District, Chaiyaphum Province; and 3) to analyze the guidelines for Parivasa practice in accordance with the Dhamma-Vinaya (Buddhist Doctrine and Discipline). This study employs a qualitative research methodology, utilizing in-depth interviews as the primary research tool. The research process was conducted as follows: reviewing literature and related research on Parivasa guidelines, developing an interview form based on the advisor's recommendations, and subsequently submitting it to experts to verify content validity and linguistic accuracy.

The research findings indicated that The scope of this study focuses on the principles of Parivasa found in the Vinaya Pitaka, with the target group located in Mueang District, Chaiyaphum Province. The key informants are categorized into three main groups: monastic administrators (Ecclesiastical Governors) in Mueang District, Chaiyaphum Province; participants of the Parivasa assembly; and independent scholars. The gathered data were then analyzed and presented. According to traditional Buddhist principles, Parivasa Karma is a monastic legal process (Vutthana method) to atone for serious offenses, specifically Sanghadisesa offenses, that monks have concealed, with the aim of correcting their character and reducing pride. However, the current situation in Mueang District, Chaiyaphum, has transformed from an individual monastic practice into a "group merit-making ceremony," divided into two types: 1) the forest tradition, emphasizing simplicity and humility, and 2) the urban/community temple tradition, which incorporates

local beliefs, organizes large-scale events, and allows lay people to participate. Significant problems found in practice include a lack of knowledge and understanding among newly ordained monks, the use of mobile phones that disrupts composure, a shortage of monastic mentors (spiritual teachers), insufficient public utilities, the presence of fake monks, and health issues among elderly monks.

Keywords: Parivasa Karma; Buddhist monastic principles; Sangha ceremony

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีขั้นตอนในการประกอบกิจกรรมแต่ละประเภทเพื่อให้บรรลุหรือเป็นไปตามวัตถุประสงค์อันดีงาม เพื่อรักษาไว้ซึ่งศาสนธรรมให้คงอยู่ ด้วยอิงอาศัยรูปแบบของพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนา เสมือนหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญและจะขาดเสียมิได้ในการประกอบศาสนพิธี โดยมีจุดมุ่งหมายอันสูงสุดอยู่ที่เรื่องของจิตใจเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความสุข ความสะอาด สว่าง และสงบ เป็นประการสำคัญ เพียงในขั้นต้นยังต้องอาศัยแบบแผนหรือกระบวนการบางอย่างช่วยกระตุ้นเตือนการกระทำ การพูด การคิดให้จำกัติดอยู่ในกรอบของศีลธรรม ถ้าหากมีการล่วงละเมิดระเบียบที่ตั้งไว้โดยธรรมแล้ว ก็จะมีวิธีหรือกระบวนการลงทัณฑ์ตามความหนักเบาของฐานที่ละเมิดนั้น แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นทุกอย่างก็ขึ้นอยู่กับมติสงฆ์เป็นส่วนใหญ่ที่จะเป็นผู้พิจารณาทุกขั้นตอนของการลงทัณฑ์นั้น เพื่อช่วยให้ผู้ที่ละเมิดระเบียบวินัยนั้นได้หลุดพ้นจากโทษหรืออาการที่ค้างคาใจอยู่ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า การสารภาพความผิดของตนต่อหน้าสงฆ์ เพื่อให้ทราบว่าเป็นตนเองนั้นได้ล่วงเกินพระธรรมวินัยของสงฆ์แล้ว ฉะนั้น สงฆ์จึงมีหน้าที่ในการดูแลสังฆกรรมทั้งหมด ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่จะช่วยอนุเคราะห์แก่ผู้ที่ผิดพลาดลึกลาบในทางพระวินัย ให้กลับมาเป็นผู้ปกติหรือบริสุทธิ์ดังเดิม(พระมหาสมชัย รตนาญาณ, 2542, หน้า 29

สังฆกรรมที่กล่าวมานั้น เป็นสังฆกรรมใหญ่สุดในบรรดาสังฆกรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา จึงจำเป็นที่อาศัยพระสงฆ์จำนวนมากดูแลหรือดำเนินกิจกรรมดังกล่าวให้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามระเบียบเดิมทุกอย่างที่พระพุทธเจ้าตั้งไว้ดีแล้ว จึงจะถือว่าสังฆกรรมนั้นเป็นอันใช้ได้ไม่วิบัติ เพราะอาศัยหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องชอบธรรมด้วยพระธรรมวินัยในทางพระพุทธศาสนา สังฆกรรมที่ผู้วิจัยกล่าวถึงเบื้องต้นนั้นก็คือว่าด้วยเรื่องปริวาสกรรม ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติปริวาสกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลัก อันเป็นสังฆกรรมที่มีไว้เพื่อขัดเกลาและขจัดมิถิฉา ทิณฺณของพระที่บอญากสอนยากให้มีจิตสำนึก มีความละอายและเกรงกลัวต่อโทษอันตนได้ล่วงละเมิดนั้น การอยู่ปริวาสกรรมของภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งเรื่องของการอาบัตินี้เป็นเรื่องของพระที่ล่วงละเมิดพระวินัย เมื่อเกิดความผิดหรือการล่วงละเมิดศีลเกิดขึ้นก็ได้มีการชำระโทษหนักบ้าง เบาบ้าง ตามสมควรแก่ความผิดที่เกิดขึ้น ที่หนักที่สุดสำหรับพระคือการขาดจากความเป็นพระ หรือการต้องอาบัติปาราชิกนั่นเอง ผู้ที่ติดอาบัติสังฆาทิเสสหวังความบริสุทธิ์ สำหรับการอยู่ปริวาสกรรมเพื่อให้ประพฤติดัวเคร่งครัดในพระธรรมวินัย เมื่อถึงกำหนด สงฆ์ผู้บริสุทธิ์ก็จะมาเรียกเข้าหมู่สงฆ์ต่อไป (พระภานุพงศ์ อนุตฺตโร (โคตรศรีกุล), 2555, หน้า 40)

การเข้าปริวาสกรรมนั้น มีขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติอาบัติสังฆาทิเสสแก่ภิกษุแล้ว ต่อมาก็มีภิกษุจำนวนมากมีพระอุทายี เป็นต้น เป็นผู้ต้องอาบัตินั้นๆ เป็นคนแรก เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบก็ทรงประชุมสงฆ์และกำหนดวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ขึ้นไว้ ดังที่ปรากฏในบทสรุปท้ายสิกขาบทสังฆาทิเสสว่า “ภิกษุต้องอาบัติสังกตินละ สิกขาบทใดสิกขาบทหนึ่งเรารู้อยู่ แต่ปกปิดไว้สิ้นวันวันมีประมาณเท่าใด ภิกษุนั้นต้องอยู่ปริวาสกรรมด้วยความไม่ปรารถนา (จำยอม) สิ้นวันวันมีประมาณเท่านั้น” เมื่อมีการที่ละสงฆ์ต้องอาบัติเกิดขึ้น พระอุทายีต้องอาบัติสังฆาทิเสสชื่อคือ การจงใจทำให้น้ำอสุจิสลัด แต่ไม่ได้ปิดบังไว้ แล้วเข้าไปหาสงฆ์พร้อมทั้งแจ้งความในข้อนั้นให้ทราบ ภิกษุเหล่านั้นจึงกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้า พระพุทธองค์ตรัสว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล สงฆ์จึงให้มานัต ราตรี เพื่ออาบัติตัวหนึ่ง ไม่ได้ปิดบังไว้แก่ภิกษุอุทายี”(วิ.จ. (ไทย) 6/97/192.)

ดังที่ปรากฏหลักฐานในพระวินัยปิฎกว่า “สมัยนั้นพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชวहन อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐีเขตกรุงสาวัตถี ครั้นนั้นภิกษุทั้งหลายอยู่ปริวาสยินดีการที่พระภิกษุผู้ไม่ต้องอาบัติสังฆาทิเสสทั้งหลายกราบไหว้ ลูกรับประนมมือ ทำสามีจิกรรม นำอาสนะมาให้ นำที่นอนมาให้ ตั้งน้ำล้างเท้าตั้งตั้งรองเท้า ตั้งกระเบื้องเช็ดเท้า การรับบาตรและจีวรการอุทลึงให้ในคราวอาบน้ำ บรรดาภิกษุผู้มักน้อยสันโดษ ฯลฯ คำนิ ประณามโพชนะว่า “โชนพวกภิกษุอยู่ปริวาสจึงยินดีการที่ภิกษุผู้ไม่ได้เข้าปริวาสทั้งหลายกราบไหว้ ลูกรับประนมมือทำสามีจิกรรมนำอาสนะมาให้ นำที่นอนมาให้ ตั้งน้ำล้างเท้าตั้งตั้งรองเท้า ตั้งกระเบื้องเช็ดเท้า การรับบาตรและจีวรการอุทลึงให้ในคราวอาบน้ำเล่า” แล้วนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ”(วิ.จ. (ไทย) 6/75/157.) อย่างไรก็ตามเมื่อมองด้วยความเป็นธรรมแล้วการอยู่ปริวาสกรรมแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในทางที่เป็นอันตรายต่อสังฆกรรมและตัวพระวินัยเอง แต่ในทางพระธรรมนั้นยังถือว่ามีประโยชน์อยู่มากทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ เช่นฝ่ายบรรพชิตโดยเฉพาะผู้ที่จำพรรษาอยู่ในต่างจังหวัดที่ห่างไกลความเจริญทางด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมและการมีผู้นำในการปฏิบัติธรรมถือว่า การอยู่ปริวาสกรรมเป็นโอกาสดีที่สุดที่จะได้รับการศึกษาอบรมอย่างเต็มที่โดยเฉพาะผู้ที่บวชใหม่และใครจะลาสิกขาออกไปยิ่งถือว่าเป็นโอกาสสุดท้ายในการปฏิบัติธรรมวินัยในส่วนของพระวินัยนั้นสำคัญมากเพราะไม่ว่าในเวลาที่ผ่านมาจะต้องอาบัติสังฆาทิเสสก็ได้เมื่ออยู่ปริวาสกรรมแล้วลาสิกขาออกไปก็จะเป็นบาปกรรมติดตัวไปส่วนท่านที่ไม่ได้ลาสิกขาก็จะนำประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้จากการร่วมงานปริวาสกรรมมาเป็นผู้นำในการปฏิบัติพัฒนาตัวเองและส่งต่อไป(พระมหาไพฑูล อตถวิโส (วงศ์อำมาตย์), 2545, หน้า 1.)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการอยู่ปริวาสกรรมในอำเภोजังหวัดชัยภูมิว่าเป็นการส่งเสริมประโยชน์ต่อคณะสงฆ์และชุมชนอย่างไรและศึกษากระบวนการ รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดปริวาสกรรมที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย แล้วนำผลการวิจัยมาปรับปรุงและประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการอยู่ปรีวาสกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระวินัยปิฎก
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและสภาพการอยู่ปรีวาสกรรมในอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการอยู่ปรีวาสกรรมตามหลักพระธรรมวินัยในอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2 สร้างเครื่องมือการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการสัมภาษณ์ คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการอยู่ปรีวาสกรรม
- 2) ร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำ
- 3) ปรับแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา

4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้เกิดความสมบูรณ์

- 5) พิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การทบทวนวรรณกรรม

การอยู่ปรีวาสกรรม หมายถึง การอยู่กรรมเพื่อให้พระภิกษุชำระศีลของตนเองให้บริสุทธิ์หมดจดปราศจากความเศร้าหมอง อันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติวิปัสสนากาวนา “เพราะศีลชื่อว่าอาทิพรหมจริยา เพราะเหตุว่าเป็นเบื้องต้นแห่งมรรคพรหมจรรย์ คำว่า อาทิพรหมจริยา” นี้เป็นชื่อของอาชีวะภูมิสิกข์ เป็นความจริง ศีลนั้นมีภาวะเป็นเบื้องต้นของมรรค เพราะเป็นที่จะต้องชำระให้บริสุทธิ์ในการอันเป็นส่วนเบื้องต้นนั้นทีเดียว เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ให้ไว้ว่า “ก็แหละ กายกรรมวจีกรรม อาชีวะของภิกษุ นั้น ย่อมเป็นสภาพบริสุทธิ์ด้วยดีในเบื้องต้นโดยแท้”(พระพุทธโฆสเถระ, 2554, หน้า 17.) หรือเรียกว่า “อันตรายิกธรรม” เป็นอันตรายห้าม ฌาน วิโมกข์ สมาธิ สมาบัติ เนกขัมมะ นิสสระยะ ปรีเวก กุศลธรรม(วิ.ม. (ไทย) 4/134/211-212) เริ่มต้นจากอาบัติทุกกฏ ถึงอาบัติปราชิก การล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งของพระภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส ให้เข้าอยู่เพื่่ออกจากอาบัตินั้น โดยมีขอบเขตที่สงฆ์กำหนดให้อยู่ และการอยู่ปรีวาสกรรม เป็นวิธีออกจากอาบัติที่ภิกษุผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส แล้วปิดไว้ ซึ่งปรับอาบัติหนักรองจากอาบัติปราชิกคือ เป็นครุกาบัติ แต่เป็นเสตกิจฉา (ที่แก้ไขหรือเยียวยาได้) วิธีที่ออกจากอาบัตินี้ ต้องอาศัยสงฆ์ตั้งแต่ต้นไปจนตลอด เป็นสิกขาบทสำคัญที่นักพัฒนาศีลให้บริสุทธิ์มีในปาวาสสิกขันธ์ 5 ข้อ และในสมุจจยขันธ์ 11 ข้อ ซึ่งวางระเบียบปฏิบัติและวิธีการออก

จากอาบัติที่ประสงค์จะบริสุทธิ์จากอาบัตินั้น จะต้องประพจน์ให้ครบตามจำนวนวันที่ปิดอาบัติไว้ ซึ่งปรับอาบัติตามจำนวนอาบัติ และเวลาที่ละเมิดไว้ และภิกษุผู้ล่วงละเมิดพุทธบัญญัติ แล้วต้องอาบัติ 2 ประการ หากไม่ชำระโทษทางพุทธบัญญัติ คือ

1) ครุกาบัติ(พระมหาธิติพงศ์ อุตตมปณฺโญ, 2560, หน้า 61-62.) แปลว่า อาบัตินหนัก (ครุ+อาบัติ) ได้แก่ อาบัติที่ภิกษุหรือภิกษุณีล่วงละเมิดสิกขาบทที่ร้ายแรง มี 2 กอง คือ ปาราชิก และสังฆาติเสส ซึ่งอาบัตินหนักนี้ เรียกอีกอย่างว่า“พหุจุลลาอาบัติ” อาบัตินหาย เมื่อล่วงละเมิดก็จะได้รับโทษหนักสุด คือ ต้องออกไปจากศาสนาโทษหนักปานกลางคือ การอยู่ปริวาสกรรม เปรียบเหมือนนักโทษประหาร กับนักโทษที่ถูกจองจำ อาบัติสังฆาติเสส 13 สิกขาบท คือ

- (1) สุกกวิสัณฺฐิสิกขาบท ว่าด้วยการจงใจทำน้ำน้ำอสุจิให้เคลื่อน
- (2) กายสังสัคคสิกขาบท ว่าด้วยการถูกต้องกายกับมาตุคาม
- (3) พหุจุลลวจาสิกขาบท ว่าด้วยการพูดเกี่ยวหญิง
- (4) อัตตคามปาริจริยสิกขาบท ว่าด้วยการไร้ให้บำเรอความใคร่ของตน
- (5) สัณฺยจิริตตสิกขาบท ว่าด้วยการชักสือ
- (6) กุณฺนิการสิกขาบท ว่าด้วยการก่อสร้างกุฏิ
- (7) วิหารการสิกขาบท ว่าด้วยการสร้างวิหาร
- (8) ปฐมพหุญฺโฐสสิกขาบท ว่าด้วยภิกษุขัดเคืองมีโทษะ สิกขาบทที่ 1
- (9) พุติยพหุญฺโฐสสิกขาบท ว่าด้วยภิกษุขัดเคืองมีโทษะ สิกขาบทที่ 2
- (10) สังฆเภทสิกขาบท ว่าด้วยการทำสงฆ์ให้แตกกัน
- (11) สังฆเภทานุวัตตสิกขาบท ว่าด้วยภิกษุประพจน์ตามและกล่าวสนับสนุนภิกษุผู้ทำสงฆ์ให้แตกกัน

(12) ทุพพจสิกขาบท ว่าด้วยภิกษุเป็นคณว่ายาก

(13) กุลทุสกกสิกขาบท ว่าด้วยภิกษุผู้ประทุษร้ายตระกูล(วิ.มหา. (ไทย) 1/442/472.)

สิกขาบทเหล่านี้เป็นที่ตั้งแห่งการตัดรากเหง้า อย่างไม่ต้องสงสัย คือ ภิกษุต้องประพจน์วัตร คือ ฐานานวธี แปลว่า วิธีเป็นเครื่องออกจากอาบัติด้วยการประพจน์วัตร มีวิเคราะห์ว่า “ฐานานวธี ฐานาน” ย่อมออกด้วยวิธีนี้ เพราะเหตุนี้ ชื่อว่า ฐานาน. (วิ+อุ+ฐาน คตินิวตติมิหิ ในการห้ามการไป+ยุ) ได้แก่ วิธีออกจากอาบัติสังฆาติเสส ต้องอาศัยสงฆ์ตั้งแต่ตั้งต้นไปตลอด(พระมหาธิติพงศ์ อุตตมปณฺโญ, 2560, หน้า 58.)

1) ลหุกาบัติ แปลว่า อาบัติเบา (ลหุ+อาบัติ) ได้แก่ อาบัติที่ภิกษุหรือภิกษุณีต่างละเมิดสิกขาบทที่มีโทษเพียงเล็กน้อย มี 5 กอง คือ ฤคัลลัจฉัย ปาจิตตีย ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ และทุพภาสิต(พระมหาธิติพงศ์ อุตตมปณฺโญ, 2560, หน้า 55.) สำหรับการออกจากอาบัตินั้น ใช้วิธีการแสดงอาบัตินกับภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ก็สำเร็จได้เปรียบเหมือนโทษที่ต้องจ่ายค่าปรับ ปรับเล็กน้อยตามความผิด ลหุกาบัติ (อาบัติเบา มีโทษเบา)

สรุปการอยู่ปรีวาสกรรมเกิดจากสาเหตุที่ภิกษุล่วงละเมิดสิกขาบทในส่วนของสังฆาติเสส 13 ข้อ ดังนั้นเพื่อที่จะออกจากโทษอาบัติเหล่านั้น จึงมีข้อปฏิบัติและเงื่อนไขให้ภิกษุผู้ต้องโทษอาบัติอยู่ปรีวาสตามหลักพระธรรมวินัย เช่น สงฆ์ปรับโทษให้ไปนั่งต่อท้ายภิกษุบวชใหม่ ห้ามแจกอาหารให้แก่ภิกษุองค์อื่น บอกวัตรทุกวันเมื่อมีภิกษุอาคันตุกะเข้ามาต้องไปแสดงบอกวัตรกับท่านว่า ผมต้องอาบัติสังฆาติเสสข้อนั้นๆ เป็นต้น และยังมีวัตร 94 ข้อสำหรับภิกษุผู้อยู่ปรีวาสอีกด้วย อีกประการหนึ่งของการอยู่ปรีวาสเกิดจากคนนอกศาสนาจำนวนมากในสมัยพุทธกาลเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและต้องการที่จะนับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าจึงให้อบรมตนเสียก่อนเป็นเวลา 4 เดือน เพื่อกำจัดทิฐิมานะ และชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์ เป็นการรักษาไว้ซึ่งพระธรรมวินัยให้บริสุทธิ์ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ดำเนินไปตามพระธรรมวินัยในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะพระสงฆ์ซึ่งควรจะเป็นต้นแบบที่ดีสำหรับพุทธศาสนิกชนในการประพฤติปฏิบัติตน อีกทั้งเพื่อความบริสุทธิ์ของพระสงฆ์เองในการปฏิบัติธรรมอันจะนำไปสู่การบรรลุมรรค ผล นิพพานได้ในที่สุด

5. ผลการวิจัย

1) หลักการอยู่ปรีวาสกรรมตามหลักพระธรรมวินัยดั้งเดิม จากการศึกษาพบว่า ปรีวาสกรรมตามพระวินัยปิฎกจัดอยู่ใน “วุฏฐานวิธี” หรือกระบวนการทางนิติวิธีของสงฆ์ในการออกจากครุกาบัติประเภทอาบัติสังฆาติเสส 13 ข้อ ที่ภิกษุได้ปกปิดไว้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ ปรีวาส มานัต มุลาญปฏิกัสนา และอัพภาน โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อตัดนิสัย ทรมานกิเลส และลดมานะทิฐิของภิกษุผู้ต้องอาบัติผ่านการตัดสิทธิ์ปกครองและจำกัดสิทธิ์ในหมู่สงฆ์ปกรัตรวม 94 ข้อ และมีระบบควบคุมความประพฤติผ่านเงื่อนไข “รัตติเนท” (ราตรียาตรา) เพื่อให้การชำระศีลเป็นไปอย่างบริสุทธิ์และเข้มงวดสูงสุด ก่อนจะได้รับการสวดรับกลับเข้าหมู่โดยสงฆ์วิสตวรรค (20 รูปขึ้นไป)

2) แนวคิดและสภาพการอยู่ปรีวาสกรรมในอำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ สภาพการณ์ในภาคปฏิบัติปัจจุบันพบว่า มีการแปรเปลี่ยนจากวินัยกรรมส่วนบุคคลในอดีตมาสู่รูปแบบ “งานบุญประเพณีระดับหมู่คณะและชุมชน” อย่างชัดเจน สามารถจำแนกสภาพแวดล้อมการจัดงานในพื้นที่ได้เป็น 2 ลักษณะ คือ สภาพแบบสายป่า/พื้นที่สลับป่า (เช่น ตำบลท่าหินโงม) ซึ่งเน้นความสมถะ เรียบง่าย สมทานธุดงค์วัตรควบคู่ไปกับการแยกนอนกลดตามโคนไม้ ตัดสิ่งร่ำจากโลกภายนอก

สภาพแบบสายเมือง/วัดชุมชน (เช่น ตำบลในเมือง ตำบลนาฝาย) ซึ่งผสมผสานเข้ากับคติความเชื่อ “ฮีต 12 ครอง 14” ของชาวอีสาน มีพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญและการขอขมาครูอาจารย์ เน้นการจัดงานขนาดใหญ่ เปิดโอกาสให้ฆราวาสร่วมตักบาตรและบวชชีพรามณ์ร่วมกันหนาแน่น แต่มีสิ่งร่ำทางประสาธสัมผัสสูงตามบริบทใกล้ชุมชนเมือง

3) ปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่

จากการถอดบทสัมภาษณ์พบปัญหาสำคัญ 5 ด้าน คือ:

1. ด้านพระวินัย: พระนวกะ (บวชใหม่) ขาดความรู้ทางปริยัติ สวดคำบาลีและบอกวัตรตามกันโดยไม่เข้าใจความหมาย และนิยมใช้รูปแบบ "สุทธันตปริวาสรวม" อย่างพร่ำเพรื่อโดยไม่มีการแยกแยะอาบัติรายบุคคล
 2. ด้านเทคโนโลยี: พระภิกษุบางรูปแอบพกพาและใช้ โทรศัพท์มือถือ ระหว่างอยู่กรรม ทำลายความวิเวกและสำรวม
 3. ด้านบุคลากร: ขาดแคลน "พระอาจารย์กรรม" (พระพี่เลี้ยง) ที่มีความเชี่ยวชาญ วินัยกรรมทำให้ควบคุมและกวดขันพฤติกรรมไม่ทั่วถึง
 4. ด้านสาธารณูปโภค: ระบบห้องน้ำ สุขาภิบาล และการจัดการขยะไม่เพียงพอต่อปริมาณพระและฆราวาสที่มารวมกันจำนวนมาก
 5. ด้านความปลอดภัยและสุขภาพ: มีช่องโหว่เรื่องพระปลอม/พระจรจัดแฝงตัวเข้ามาเพื่อหวังปัจจัย รวมถึงพระผู้สูงอายุประสบปัญหาเจ็บป่วยกะทันหันในภาคสนาม
- อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลเชิงวิเคราะห์เชื่อมโยงทฤษฎีและข้อเท็จจริงได้ดังนี้:

1) ปรากฏการณ์ "วินัยกรรมแปรสภาพสู่ประเพณีร่วมสมัย" ผลการวิจัยระบุชัดว่า ปัจจุบันปริวาสกรรมในอำเภอเมืองชัยภูมิกลายเป็น "งานบุญเข้ากรรม" หรือโครงการรวมกลุ่มหมู่คณะ ประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นายสมศักดิ์ ศิริสวัสดิ์ (2566) ที่พบว่ารูปแบบการเข้าปริวาสกรรมของสงฆ์ในท้องถิ่นอีสานแปรเปลี่ยนจากอดีตที่ภิกษุต้องถือกรวยรูปเดียวไปสู่ลักษณะงานบุญประเพณีทำกันเป็นหมู่คณะ โดยมีจุดมุ่งหมายมากกว่าหนึ่งอย่างคือทั้งเพื่อแก้อาบัติและอบรมกรรมฐานแก่พระสงฆ์และประชาชน ซึ่งการแปรเปลี่ยนนี้สะท้อนให้เห็นว่าบริบททางสังคมและศรัทธาของชุมชนได้เข้ามามีบทบาทปะปนกับกระบวนการทางพระวินัยบริสุทธิ์ดั้งเดิม

2) ความหย่อนยานในภาคปฏิบัติและอุปสรรคจากเครื่องมือสื่อสาร ปัญหาการพกพาและแอบใช้งานสมาร์ตโฟนในเขตปริวาสกรรมในอำเภอเมืองชัยภูมิ ถือเป็นความท้าทายใหม่ที่ไม่เคยมีในสมัยพุทธกาล ประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อสังเกตในงานวิจัยของ พระมหาไพฑูล อตถวิโส (2545) ที่ระบุว่า การอยู่ปริวาสกรรมในปัจจุบันมีปัญหาคาใจและคล่องตัวน้อยและหย่อนยานไปจากเดิมจริงเนื่องจากสิ่งเร้าภายนอก โทรศัพท์มือถือทำหน้าที่เป็นตัวเหนี่ยวนำจิตใจและรบกวนอินทรีย์สังวรศีล ทำให้ "วัตร 94 ข้อ" ในกรรมฐานกิเลสและดลิตีบางประการไม่เกิดผลในเชิงพฤติกรรมอย่างแท้จริง

3) คุณค่าแฝงและประโยชน์เชิงสร้างสรรค์ต่อเศรษฐกิจและสังคมฐานราก แม้ในแง่พระวินัยจะพบข้อบกพร่อง แต่ในแง่ "ประโยชน์เชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัย" งานปริวาสกรรมก่อคุณค่าต่อสังคมชัยภูมิอย่างเด่นชัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสิริภัสสรคุณ (2564) เรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการเข้า

ปรีวาสกรรมต่อบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวพุทธ งานปรีวาสกรรมในพื้นที่ช่วยยกระดับจิตใจฆราวาสผ่าน การบวชชีพรามณ์ สร้างความสมานฉันท์สามัคคีในท้องถิ่น และที่น่าสนใจคือมิติเชิงเศรษฐกิจชุมชน ตามที่ พระมหาไพฑูล อตฺถวิโส (2545) ได้กล่าวอ้างไว้ว่า เป็นการสร้างงานและกระจายรายได้ให้แก่พ่อค้า ประชาชนที่นำสิ่งของเครื่องใช้และอาหารมาจำหน่ายในงานบุญหมู่ใหญ่

6. องค์ความรู้ในงานวิจัย

แม้สภาพสังคมจะแปรเปลี่ยนไป แต่การจัดปรีวาสกรรมในอำเภอเมืองชัยภูมิกลับก่อให้เกิด ประโยชน์เชิงสร้างสรรค์และคุณค่าแฝงในมิติต่าง ๆ ทั้งต่อตัวบรรพชิต คณะสงฆ์ และชุมชนอย่างมหาศาล ดังนี้:

1. มิติดต่อบรรพชิตและการธำรงพระศาสนา

ค่ายศาสนศึกษาภาคสนามสำหรับพระนวกะ: สำหรับพระภิกษุที่บวชใหม่หรือจำพรรษาอยู่วัด ชนบททางไกลความเจริญด้านคันถธุระ งานปรีวาสกรรมถือเป็น "โอกาสทองสุดท้าย" ในการเข้าค่าย ฝึกอบรมกิริยามารยาท เรียนรู้อาจารย์วัตร และซึมซับวิถีแห่งพระธรรมวินัยอย่างเข้มข้นในภาคปฏิบัติ

การเคลียร์ปมในใจก่อนลาสิกขา: พระภิกษุส่วนใหญ่ที่บวชตามประเพณีระยะสั้นและเตรียมจะ ลาสิกขา (สึก) ออกไปเป็นฆราวาส มักใช้งานปรีวาสกรรมเป็นเครื่องมือในการ "เคลียร์ศีลและชำระ บาปกรรม" ที่อาจพลั้งเผลอทำผิดวินัยข้อหนึ่ง เพื่อให้ตนเองมีความบริสุทธิ์ใจในการออกไปใช้ชีวิตทาง โลกโดยไม่มีปฏิสสาร (ความเดือดร้อนใจภายหลัง)

เป็นบาทฐานรองรับอธิจิตตสิกขา: ศีลที่บริสุทธิ์จากการยอมรับผิดและประพตวิภูฐานวิธี จะทำ หน้าทีข่มนิรโทษและน้อมนำจิตใจให้เกิดความผ่องใส หายหวาดระแวง ซึ่งเป็นฐานรากที่แข็งแกร่งในการ ทำสมาธิระดับฌานและเปิดประตูสู่การเจริญวิปัสสนาภาวนาเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพานต่อไป

2. มิติดต่อชุมชนและสังคม

นวัตกรรมการสร้างสมานฉันท์ในชุมชน: งานบุญเข้ากรรมทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของ ชาวบ้านในตำบลและอำเภอ ข้อมูลสัมภาษณ์พบว่า ช่วงที่มีงานปรีวาสกรรม ชาวบ้านจะเกิดความร่วม แรงร่วมใจ หอบหิ้วภัตตาหารมาช่วยโรงครัวด้วยใจบริสุทธิ์ เกิดภาพความสมานฉันท์ และส่งผลให้อัตรา การทะเลาะเบาะแว้งหรืออาชญากรรมในท้องถิ่นลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

พื้นที่ยกระดับจิตใจของฆราวาส (สถาบันอบรมศีลธรรม): การเปิดพื้นที่ให้ฆราวาส (โดยเฉพาะ ผู้สูงอายุและสตรี) เข้ามาบวชเนกขัมมะ สมาทานศีล 8 และฟังธรรมเทศนาควบคู่ไปด้วย ถือเป็นการใช้ กลไกของวัดเป็นโรงเรียนสอนศีลธรรมขนาดใหญ่ ช่วยให้ชาวบ้านได้ฝึกอบรมจิตใจและเข้าใจแก่นแท้ของ ธรรมะในระดับที่สูงขึ้น

3. มิติต่อเศรษฐกิจและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก: งานปฐมนิเทศกรรมหมู่คณะที่มีผู้คนมารวมตัวกันหลักร้อยละหลักพัน สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่นอำเภอเมืองชัยภูมิได้อย่างสร้างสรรค์ เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้ให้แก่พ่อค้าแม่ค้าประชาชนจากการนำวัตถุดิบอาหาร น้ำป่านะ ของใช้จำเป็นสำหรับพระสงฆ์ และ ยาสมุนไพรพื้นบ้านมาจำหน่ายในพื้นที่รอบวัด

การอนุรักษ์วัฒนธรรม "ฮีต 12 คอง 14": งานบุญเข้ากรรมช่วยสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา ทำให้เยาวชนและคนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าของจารีตประเพณีดั้งเดิมที่ผูกโยงอยู่กับพระพุทธศาสนา

7. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากข้อคิดเห็นและข้อเรียกร้องเชิงนโยบายจากแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้:

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปกครองคณะสงฆ์

ระบบคัดกรองส่วนกลาง: เสนอให้เจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เข้ามาควบคุม ออกใบอนุญาตการจัดงานแก่เฉพาะวัดที่มีความพร้อม และจัดทำระบบลงทะเบียนตรวจสอบหนังสือสุทธิสงฆ์ร่วมกับเลขบัตรประชาชนอย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันพระปลอมหรือพระจรจัดแฝงตัว

2) ข้อเสนอแนะเชิงภาคปฏิบัติและการจัดการวินัย

มาตรการกฏเหล็กกตมมือถือ: กองอำนวยการจัดงานต้องกำหนดมาตรการที่เด็ดขาด ให้พระภิกษุผู้เข้ากรรมทุกรูป ฝากโทรศัพท์มือถือและเครื่องมือสื่อสารทุกชนิดไว้ที่กองอำนวยการส่วนกลาง ตลอดระยะเวลา 9 คืน 10 วันของการอยู่ปริวาส

3) ข้อเสนอแนะเชิงนวัตกรรมการศึกษาและสวัสดิการชุมชน

ผลิตสื่อ "ฐานฐานวิถีแอนิเมชัน": ควรมีการจัดทำสื่อการสอนในรูปแบบแอนิเมชัน 2D หรืออินโฟกราฟิกที่อธิบายเรื่องโทษของอบัติสังฆาติเสสและขั้นตอนฐานฐานวิถีให้เข้าใจง่าย เพื่อบรรจุลงในหลักสูตรนวกภูมิหรือธรรมศึกษาสำหรับพระบวชใหม่ได้ศึกษาล่วงหน้าก่อนเข้ากรรมจริง

บรรณานุกรม

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2529). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด.

พระมหาสมชัย รตนาญาณ. (2542). **ปริวาสกถา** พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา).
หน้า 29.

พระครูสังฆรักษ์ชินวรุฒม์ อาภากรโร. (2544). **คู่มือปริวาสกรรม ฉบับสูตรสำเร็จ**. กรุงเทพมหานคร:
เจริญวิทย์การพิมพ์.

พระภิกษุประสงค์อนุตโร (โคตรศรีกุล). (2555). “**ศึกษาการอยู่ปริวาสกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท:
กรณีศึกษาวัดสระพังทอง จังหวัดนครพนม**”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.). หน้า 40.

พระมหาไพฑูล อุตวโส (วงศ์อำมตย์). (2545). “**การศึกษาเชิงวิเคราะห์การประพฤติวิภูฐานวิธีใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท**”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.). หน้า 1.

พระพุทธโฆสเถระ. (2554). **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่
10. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.). หน้า 17.

พระมหาธิติพงศ์ อุตตมปญโญ. (2560). **ภิกขุปาติโมกข์แปล**. (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด
ประยูร สาสน์ไทยการพิมพ์.). หน้า 61-62.